

The article analyzes condition and dynamics of development of the mining industry of the Dnipropetrovska oblast by the basic economic indicators. The general orientation of development of mining industry is revealed and the basis of concept and strategy of development of the branch is generated by means of mathematical modelling.

Keywords: *mining industry, tendencies, dynamics, mathematical model*

*Рекомендовано до публікації докт. екон. наук
О.С. Галушко. Дана надходження рукопису 01.02.11*

УДК 330.44 + 330.46

О.А. Паршина, д-р. екон. наук, доц.

Державний вищий навчальний заклад „Національний гірничий університет“, м. Дніпропетровськ, Україна,
e-mail: parshina@ukr.net

НАУКОВА КОНЦЕПЦІЯ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

O.A. Parshyna, Dr. Sci. (Econ.), Associate Professor

State Higher Educational Institution “National Mining University”, Dnipropetrovsk, Ukraine,
e-mail: parshina@ukr.net

SCIENTIFIC CONCEPT OF MANAGEMENT OF INDUSTRIAL PRODUCTION COMPETITIVENESS

На підставі аналізу останніх досліджень з теорії та практики конкурентоспроможності відзначено проблему підвищення наукового рівня методології прийняття рішень щодо конкурентоспроможності промислової продукції. Запропоновано наукову концепцію управління конкурентоспроможністю промислової продукції та розглянуто основні складові цієї концепції: принципи управління конкурентоспроможністю, гіпотези, підходи, моделі, методи та поняття.

Ключові слова: *конкурентоспроможність, концепція, гіпотеза, економіко-математичні моделі*

Вступ. Для ефективного функціонування майже всіх галузей народного господарства, зокрема, добувної та всіх видів переробної промисловості, має бути досягнутий відповідний рівень якості продукції промислових підприємств з урахуванням витрат щодо його забезпечення. У зв'язку з цим, питання конкурентоспроможності продукції промислових підприємств у сучасних умовах економічної глобалізації вважаються актуальною господарською проблемою.

Аналіз останніх досліджень. Різним аспектам теорії і практики конкурентоспроможності присвячені відомі роботи закордонних та вітчизняних учених, зокрема Р. Акоффа, О. Амоши, І. Ансоффа, К. Боумена, О. Віханського, А. Воронкової, О. Галушко, Є. Голубкова, Б. Губського, Ю. Іванова, Ф. Котлера, М. Мескона, М. Портера, А. Стрікланда, А. Томпсона, Б. Кваснюка, В. Павлової, Г. Скударя, Х. Фасхієва, Р. Фахутдінова, О. Чернеги, В. Шевчука та ін. [1–7, 9–11, 13–15 та ін.]

Враховуючи вагомі напрацювання в області конкурентоспроможності багатьох учених, слід відзначити, що на сьогодні залишаються наукові проблеми, які потребують поглиблення теоретичних і практичних розробок та поглибленого дослідження саме складних умов виготовлення промислової продукції. Важливе значення при цьому мають управлінські рі-

шення, що приймаються на підприємстві протягом усього виробничого процесу. Як відомо [12 та ін.], від якості управлінських рішень залежить як конкурентоспроможність продукції, що випускається, так і економічна ефективність роботи підприємства в цілому. Для підвищення ефективності функціонування підприємства, разом із науковим обґрунтуванням рішень, необхідним також вважаємо пошук резервів підвищення ефективності, який, у свою чергу, треба будувати на основі виявлення закономірностей та взаємозв'язків.

Вирішення проблеми управління конкурентоспроможністю промислової продукції потребує, таким чином, наукового обґрунтування управлінських рішень з використанням сукупності сучасних методів аналізу і моделювання, економіко-математичних моделей, організаційно-економічних механізмів виявлення виробничих резервів, використання всіх видів ресурсів з урахуванням ефективності функціонування виробничо-економічної системи промислового підприємства в умовах трансформаційної економіки. Вимагають вирішення питання виявлення закономірностей ефективного використання виробничих резервів з урахуванням впливу зовнішнього середовища і розробки механізму адаптації виробничо-економічної системи промислового підприємства до умов трансформаційної економіки.

Проведені дослідження свідчать про необхідність створення наукових основ управління конкурентоспроможністю продукції промислових підприємств, які передбачають розвиток теоретичних, методологічних і практичних аспектів. Підвищення наукового рівня процесу прийняття рішень з конкурентоспроможності промислової продукції дозволить отримати економічний ефект, який має значно перевищувати додаткові витрати на розробку, обґрунтування та впровадження технологічних, економічних та організаційних рішень.

Основною умовою забезпечення наукового рівня комплексу рішень з конкурентоспроможності вважаємо розробку наукової концепції управління конкурентоспроможністю промислової продукції.

Постановка завдання полягає у створенні наукової концепції управління конкурентоспроможністю промислової продукції.

Результати досліджень. Відомо [17, с. 279], що класичне визначення поняття „концепція“ трактується як певний спосіб розуміння й тлумачення якогонебудь предмету, явища, процесу або основної точки зору на цей предмет чи явище, або провідної ідеї щодо їх систематичного висвітлення.

Відзначимо передумови створення наукової концепції управління конкурентоспроможністю продукції промислового підприємства, які складаються з трьох основних аспектів, що мають враховувати сучасний стан науки та економічного розвитку.

По-перше, концепцією має бути передбачено врахування особливостей сучасної глобалізації та інтеграції України до світового конкурентного простору. По-друге, слід врахувати обґрунтування окремих формулювань цілей та задач наукової проблеми. По-третє, необхідне врахування особливостей у розробці методологічної основи наукових досліджень.

Аналіз сучасного стану розвитку економіки нашої країни, а також роботи багатьох авторів [1–7, 9–11, 13–15 та ін.], дозволяють визначити актуальність проблеми управління конкурентоспроможністю економічних систем різних ієрархічних рівнів та сформулювати бачення майбутнього. Промислове виробництво є однією з основних галузей народного господарства України. Саме продукція промисловості передбачає, власне, високий науково-технічний рівень виробництва та при реалізації науково-технічних досягнень забезпечує сталий економічний розвиток на підставі техніко-технологічного переозброєння всієї економіки нашої країни.

Аналіз проведених досліджень [1, 5, 12, 15 та ін.] у напрямку ієрархічної структури конкурентоспро-

можності дозволяє констатувати суттєву важливість конкурентоспроможності продукції як базового ієрархічного рівня (рис. 1).

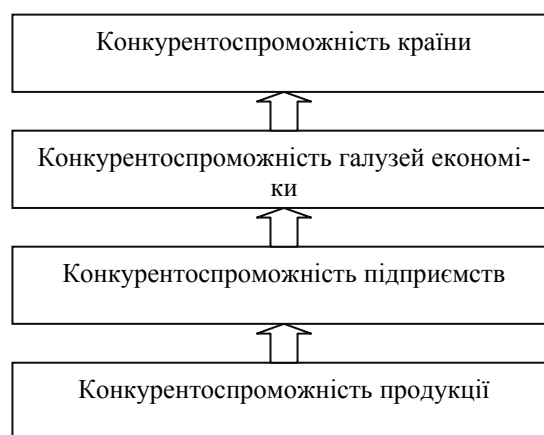

Рис. 1. Ієрархія показників конкурентоспроможності

Поняття „конкурентоспроможності продукції“ використовується в галузі науки з управління конкурентоспроможністю економічних систем як базова економічна категорія визначень конкурентоспроможності підприємства, галузі, кластера та країни. Зокрема, економічна система [8, с. 444] розглядається як сукупність усіх видів економічної діяльності людей у процесі їх взаємодії, спрямованих на виробництво, обмін, розподіл та споживання товарів і послуг, а також на регулювання такої діяльності відповідно до мети суспільства. Основними елементами економічної системи є її підсистеми: продуктивні сили, техніко-економічні відносини, господарський механізм, а також виробничі відносини або відносини економічної власності.

Створення конкурентоспроможної продукції здійснюється в умовах складної виробничої системи підприємства, яка об'єднує сукупність взаємодіючих компонентів – підсистем або підрозділів промислового підприємства.

В аспекті запропонованої концепції вважаємо доцільним використання терміну „виробничо-економічної системи промислового підприємства“, під яким будемо розуміти складну динамічну виробничу систему підприємства, в якій здійснюється економічна діяльність фахівців, що спрямована на виробництво конкурентоспроможної продукції.

Рис. 2. Наукові основи концепції управління конкурентоспроможністю промислової продукції

Дослідження конкурентоспроможності продукції, виготовлення якої здійснюється в умовах складної виробничо-економічної системи промислового підприємства, пропонується побудувати з урахуванням структури цієї системи та умов її функціонування. Вважаємо доцільним ієрархічне уявлення конкурентоспроможності продукції та розробку механізму забезпечення конкурентоспроможності продукції на кожному ієрархічному рівні в процесі її виготовлення. Відзначимо, що орієнтація на ефективність функціонування виробничо-економічної системи при науково обґрунтованому прийнятті рішень з конкурентоспроможності продукції має підставу щодо визначення синергетичного ефекту. Зокрема, при визначенні оптимальних умов функціонування машинобудівного підприємства під час виготовлення конкурентоспроможної продук-

ції було доведено існування зон біфуркаційних змін та визначено синергетичний ефект [12].

Враховуючи, що виготовлення промислової продукції здійснюється в умовах складної виробничо-економічної системи промислового підприємства, методологічну основу досліджень мають складати оригінальні методи дослідження конкурентоспроможності продукції. Методи повинні складати основу щодо визначення показників конкурентоспроможності продукції, дослідження процесу формування цих показників, наукового обґрунтування прийняття рішень з конкурентоспроможності продукції та пошук умов оптимального функціонування виробничо-економічної системи при впровадженні цих рішень в умовах обмежених виробничих ресурсів промислового підприємства.

Таким чином, з метою систематичного висвітлення проблеми управління конкурентоспроможністю продукції промислового підприємства, виготовлення якої здійснюється в умовах обмежених виробничих ресурсів, пропонуємо наступну концепцію.

Наукову основу управління конкурентоспроможністю промислової продукції складають принципи управління конкурентоспроможністю, гіпотези, підходи, моделі, методи та поняття (рис. 2).

Відзначимо, що вихідними положеннями пропонуваної наукової концепції є принципи управління конкурентоспроможністю продукції.

Представляємо виробничо-економічну систему промислового підприємства складною системою, в якій взаємодіє множина економічних і виробничих процесів, які, у свою чергу, постійно змінюються під впливом зовнішніх умов, а також управлінських рішень, що ухвалюються з метою забезпечення й підвищення конкурентоспроможності промислової продукції.

У таких умовах управління конкурентоспроможністю продукції промислового підприємства перетворюється в досить складну проблему, вирішення якої потребує спеціальних засобів та методів. Слід звернути

увагу на те, що на відміну від інших систем, виробничо-економічна система має важливіший елемент – людину, яка виконує функції управління, тобто прийняття рішень і контролю за їх виконанням. Враховуючи те, що виробничо-економічна система промислового підприємства, а також процеси формування конкурентоспроможності продукції досить складні, тому вважаємо доцільним отримання іншого об'єкту дослідження, який має бути подібним оригінальному об'єкту дослідження, тобто потрібна модель.

Щодо розробки ефективної моделі управління конкурентоспроможністю продукції, вважаємо необхідним сформулювати відповідні принципи управління. Зокрема, принцип – це вихідне положення якогось-небудь учення, теорії, науки, або погляд, що склався на те чи інше питання [18, с. 753]. З урахуванням основних напрямків розвитку теорії систем, теорії менеджменту, маркетингу, кваліметрії та накопичених науково-практичних знань у галузі управління конкурентоспроможністю [1–7, 9–16 та ін.], сформуємо наступні основні принципи управління конкурентоспроможністю продукції промислового підприємства (рис. 3).

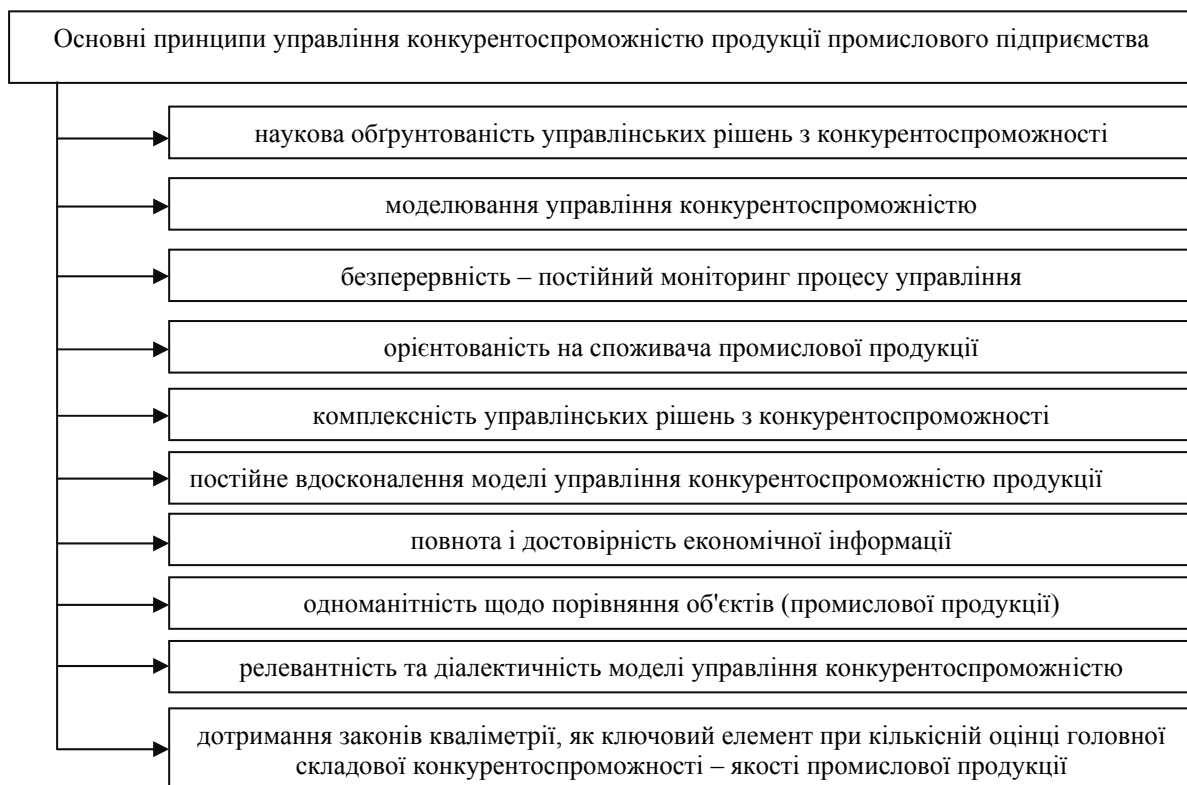

Рис. 3. Основні принципи управління конкурентоспроможністю продукції промислового підприємства

Вважаємо, що вирішення проблеми управління конкурентоспроможністю промислової продукції пов'язане з виявленням прихованих виробничих резервів та їх оптимальним використанням за умови підвищення ефективності функціонування виробничо-економічної системи підприємства. Досить важливу роль при розробці такої системи виконує забезпечення необхідною й достатньою інформацією щодо нау-

кового обґрунтування та прийняття управлінських рішень з конкурентоспроможності. У цьому аспекті процеси управління конкурентоспроможністю продукції промислового підприємства за своєю сутністю уявляються інформаційними процесами, які, у свою чергу, базуються на економічній інформації про динаміку складного виробничого процесу виготовлення конкурентоспроможної промислової продукції.

Під управлінням конкурентоспроможністю продукції промислового підприємства будемо розуміти процес формування науково обґрунтованих рішень, спрямованих на забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності продукції та створення умов оптимального функціонування виробничо-економічної системи складного виробництва.

Використання поняття „управління“ надає можливість визначити такі важливі для досягнення цілей сучасного виробництва поняття, як система управління, управління системою, якість управління, задача управління, закон управління та оптимальне управління. Відомо [12 та ін.], що в системах управління реалізуються принципово різні види управління: власне управління, регулювання та адаптивне управління.

Процес управління конкурентоспроможністю можна реалізувати за принципом регулювання. У цьому випадку управління конкурентоспроможністю має бути процесом, у ході якого регульований параметр вимірюється і порівнюється з нормативним значенням. Цей метод можна використовувати у виробництві промислової продукції з урахуванням відповідних нормативних значень показників якості та витрат, що їх забезпечують.

Проте для сучасних умов зовнішнього середовища, що динамічно змінюється, більш актуальні питання – питання практичної реалізації принципів адаптивного управління. У цьому аспекті процес управління має будуватися на основі механізму адаптації виробничо-економічної системи підприємства до змін у зовнішньому середовищі.

Враховуючи сучасні ринкові умови, пропонуємо синергетичний підхід до управління функціонуванням виробничо-економічної системи промислового підприємства при створенні конкурентоспроможної продукції.

Висновки. Запропонована концепція управління конкурентоспроможністю продукції промислового підприємства дозволить створити організаційно-економічний механізм підвищення ефективності впровадження науково обґрунтованих рішень з конкурентоспроможності.

Подальші дослідження спрямовані на створення системи підтримки прийняття рішень з конкурентоспроможності промислової продукції.

Список літератури / References

1. Акофф Р.Л. Планирование в больших экономических системах / Акофф Р.Л.; пер. с англ. – М.: Советское радио, 1972. – 224 с.

Akoff R.L. Role of planning in the large economic systems / Akoff R.L.; translated from English – M.: Sovetskoe radio, 1972. – 224 p.

2. Амоша О. Конкурентоспроможність вітчизняного промислового виробництва та проблеми вступу України до світової організації торгівлі / О. Амоша, Л. Збаразька // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2002. – № 8–2. – С. 70–73.

Amosha O.I. Competitiveness of domestic industrial production and the problem of entry of Ukraine to WTO / O.I. Amosha, L. Zbarska // Visnyk Ternopil'skoi akademii narodnoho hospodarstva. – 2002. – № 8–2. – P. 70–73.

3. Ансофф И. Стратегическое управление / Ансофф И.; пер. с англ.; науч. ред. и авт. предисл. Л.И. Евенко. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.

Ansoff I. Strategic management / Ansoff I.; translated from English; Editor L.I. Evenko. – M.: Ekonomika, 1989. – 519 p.

4. Боумен К. Основы стратегического менеджмента / Боумен К. – М.: Банки и биржи, Издат. об-ние „ЮНИТИ“, 1997. – 153 с.

Boumen K. Strategic management foundations / Boumen K. – M.: Banki i birshchi, Publishing house “YUNITI”, 1997. – 153 p.

5. Воронкова А.Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация: [монография] / Воронкова А.Э. – Луганск: Изд-во Восточно-украинского национального университета, 2000. – 315 с.

Voronkova A.E. Strategic management of enterprise competitive potential: diagnostics and organization: [monograph] / Voronkova A.E. – Lugansk: Izd-vo Vostochno-ukrainskogo universiteta, 2000. – 315 p.

6. Голубков Е.П. Маркетинговые исследования: теория, методология и практика / Голубков Е.П. – М.: Финпресс, 2000. – 464 с.

Golubkov E.P. Marketing researches: theory, methodology and practice / Golubkov E.P. – M.: Finpress, 2000. – 464 p.

7. Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі / Губський Б.В. – К.: Наукова думка, 1998. – 390 с.

Gubskiy B.V. Investment processes in global environment / Gubskiy B.V. – K.: Naukova dumka, 1998. – 390 p.

8. Економічна енциклопедія: [у трьох томах] / Редкол.: С.В. Мочерний (відп.ред.) [та ін.]. Т.1. – К.: Видавничий центр „Академія“, 2000. – 864 с.

Economic encyclopaedia: [in three volumes] / Edited by S.V. Mochernyy [et al.]. Vol.1. – K.: Publishing house “Akademiia”, 2000. – 864 p.

9. Иванов Ю.Б. Конкурентоспособность предприятия в условиях формирования рыночной экономики / Иванов Ю.Б. – Харьков: РИО ХГЭУ, 1997. – 246 с.

Ivanov Y.B. Competitiveness of an enterprise in the conditions of forming of market economy / Ivanov Y.B. – Kharkov: RIO KHGEU, 1997. – 246 p.

10. Основы маркетинга / Ф. Котлер, Г. Армстронг, Дж. Сондерс, В. Вонг; [2-е европ. изд.]. – М., СПб., К.: Издательский дом „Вильямс“, 1999. – 1152 с.

Marketing bases / F. Kotler, G. Armstrong, D. Sonders, V. Vong; [2 edition]. – M., SPb., K.: Publishing house “Vilyams”, 1999. – 1152 p.

11. Мескон М.Х. Основы менеджмента / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Дело, 1994. – 680 с.

Meskon M.Kh. Management bases. / M.Kh. Meskon, M. Albert, F. Khedouri. – M.: Delo, 1994. – 680 p.

12. *Паршина О.А.* Управление конкурентоспособности продукции машиностроения: концепции, решения, стратегии: моногр. / Паршина О.А. – Д.: Национальный горный университет, 2010. – 287 с.

Parshina O.A. Management of machine building products competitiveness: conceptions, decisions, strategies: monograph / Parshina O.A. – D.: Natsionalnyi hirnuchyi universytet, 2010. – 287 p.

13. *Павлова В.А.* Конкурентоспособность предприятия: оценка та стратегия забезпечення: [монографія] / Павлова В.А. – Д.: Вид-во ДУЕП, 2006. – 276 с.

Pavlova V.A. Competitiveness of an enterprise: estimation and strategy of providing: [monograph] / Pavlova V.A. – D.: Publishing house DUEP, 2006. – 276 p.

14. *Портер М.* Стратегия конкуренции / М. Портер, Е. Майкл; пер. з англ. А.Олійник, В. Сільський. – К.: Основи, 1998. – 390 с.

Porter M. Strategy of competition / M. Porter, E. Maykl; translated from English. A. Oliynuk, V. Silskiy. – K.: Osnovy, 1998. – 390 p.

15. *Скударь Г.М.* Управление конкурентоспособностью крупного акционерного общества: проблемы и решения / Скударь Г.М. – К.: Наук. думка, 1999. – 496 с.

Skudar G.M. Management by competitiveness of large joint-stock company: problems and decisions / Skudar G.M. – K.: Nauk. dumka, 1999. – 496 p.

16. *Фасхиев Х.* Модель управления конкурентоспособностью предприятия / Фасхиев Х. // Проблемы теории и практики управления. – 2008. – № 2. – С. 69–80.

Faskhiyev Kh. Competitiveness of enterprise management model / Faskhiyev Kh. // Problemy teorii i praktiki upravleniya. – 2008. – No.2. – P. 69–80.

17. *Философский энциклопедический словарь* / Редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичёв и др. – [2-е изд.]. – М.: Сов. энциклопедия, 1989. – 815 с.

Philosophical encyclopaedic dictionary / [Editorial board.: S.S. Aberintsev, E.A. Arab-Ogly, L.F. Ilichov et al.] – [2 edition.]. – М.: Sov. enziklopediya, 1989. – 815 p.

18. *Украинский Советский Энциклопедический Словарь*: в 3-х т. / Редкол.: А.В. Кудрицкий (ответ. ред.) и др. – К.: Глав. ред. УСЭ, – 1988. – Т.2. – 1988. – 768 с.

Ukrainian Soviet Encyclopaedic Dictionary: in 3 vol. / Redkol.: A.V. Kudritskiy (otvet. red.) et al. – K.: Glav. red. USE, – 1988. – Vol.2. – 1988. – 768 p.

На основе анализа последних исследований по теории и практике конкурентоспособности определена проблема повышения научного уровня методологии принятия решений по конкурентоспособности промышленной продукции. Предложена научная концепция управления конкурентоспособностью промышленной продукции и рассмотрены основные составляющие этой концепции: принципы управления конкурентоспособностью, гипотезы, подходы, модели, методы и понятия.

Ключевые слова: конкурентоспособность, концепция, гипотеза, экономико-математические модели

The article defines the problem of increase of scientific level of decision-making methodology on competitiveness of industrial production on the basis of the analysis of last researches under the theory and competitiveness practice. The scientific concept of industrial production competitiveness management is offered and the basic components of this concept are considered: principles of competitiveness management, hypotheses, approaches, models, methods and concepts.

Keywords: competitiveness, concept, hypothesis, economic-mathematical models

*Рекомендовано до публікації докт. екон. наук
О.С. Галушко. Дана надходження рукопису 01.02.11*